

Görüşler

ADANA HALKEVİ

No: 3800

ÇUKUROVALI KADIN

NISAN

1943

No. 52

İçindekiler

Adana tarihi nasıl yazılmalıdır
Çukurova Coğrafyasına toplu bir bakış
Çukurova Çiftçiliğinin kısa bir tetkiki
Türk Kurucudur
Gençlikte Ahlâk ve Karakter
Ata Sözleri
Hâlkevinde Köy Tiyatrosu
Evimizin bir aylık tarihi

NURETTİN ÜNEN
SABRİ DÜŞMEZ
NACI KUM
VASİF CANBAY
RASİM BAŞGÖZ
CEMAL OĞUZ ÖCAL
ABİDİN DİNO
İLHAN TARUS

Şiirler

Bahar Akşamı (ŞÖKRÜ ENİS REGÜ)
Ümid (HASAN ŞİMŞEK) ; Serenad, İtiraf (SAMİ GÖRLEV)
Tabiat (ALİ KEMAL ŞENADAM)

Görüşler

ADANA HALKEVİ DERGİSİ

CILT : 6

NISAN 1943

SAYI 52

ADANA TARİHİ NASIL YAZILMALIDIR

Nurettin ÜNEN

Büyük şehirlerimizden bir kaçının tarihi yazılmış olduğu halde ne yazık ki Adanaya ait müstakil bir eser ortaya koymuş değildir. Bu büyük ve güzel şehre ait tarihsel bilgileri ancak, bazı arapça, türkçe seyyehatnamelerde pek az ve noksan olarak ve bazı ermenice eserlerde de tahrif edilmiş bir şekilde bulmak mümkündür.

Acaba, şimdiye kadar bu perakende bilgiler niçin derlenip toplanarak bir eser vücutte getirilmemiştir?

Yaptığım incelemeler göre, bir hayli zat bu işe girişmiş, fakat sonunu getirememişler veya getirmemişlerdir.

Bunlardan bazıları ile görüştüm, etüdlerini yarıda bırakmakta sebepleri sordum. Aldığım cevaplar aşağı yukarı şu iki noktada toplanmaktadır.

I — Kâfi derecede kaynak yok !

II — Adana eski bir şehir değildir. Tarihi yoktur!

Benim böyle bir işe şahsen sarıldığımı duyanlar da :

— Sen, ancak belediyelerin çıkarttığı bazı broşürlerden daha ileri gidemezsin. Aynı imkânsızlıklar senin de karşına çıkacak. Dediler.

Bir memleket işi olan bu mevzu hususundaki yanlış görüş ve düşüncüler üzerinde ferden münakaşa yapmaktansa, ilgililere bu yazıyla toptan cevap vermeyi daha faydalı buldum.

Maksadım, yarıda kalan çalışmalarını tamamlamak hususunda bu zatlara yeni bir hız ve umut vermek ve elbirliğiyle çalışmayı teklif etmekten ibarettir.

Şimdi esasa geçebiliriz. İlk önce metod bakımından göz önünde tutulması gereken noktaları sıralıyalım:

I — Adana, Tarihi yazılmaya değer bir şehir midir?

Buna hiç duraklamadan " Evet! .. diyebiliriz. İklim ve bunun doğal bir sonucu olarak ve

rim bakımından Mısra eş tutulan Altın ovada, hayatın pek eski devirlerde başlamış olması Münakaşa kabul etmez bir hakikattir. Tabiatın bütün nimetlerini göğsüne çeken böyle bir toprağın ıssız kalmıyacağını kabul etmemize göre, buraya sahip olanların da bir medeniyeti bulunabileceği kendiliğinden ortaya çıkmış olur.

Şu halde, Adana yeniden kurulmuş bir şehir değil, belki zamanla, hadiselerle yıkılmış, yakılmış, bir az sağda, ve ya bir az solda yeniden kurulmuş bir memleketdir.

II — Mademki Adana eski bir şehirdir; niçin, kaynakları kıtır, kaynaksız tarih yazılabilir mi?

Fakat, Sanınız ki, kaynaklılık veya kaynak noksanlığı tarihi bir varlığı inkâra hak kazandırmaz.

Bizi aydınlatacak derecede antikitelere sahip değilsek, bu Adana'nın tarihi değersizliğini göstermez. Yüz yıllarca çığnemen bir sahada rastlayabildiğimiz mevcut eserler, bize muhitin değerli hakkında yeter derecede bilgi vermektedir. Bu itibarla yese düşünüş şehrin tarihini yazmaktan vaz geçemeyiz. Ancak :

Tertip edeceğimiz şemada şu noktaları göz önünde bulundurmak zorundayız:

I — Çukurova, Küçük Asyanın Güney sınırlarını teşkil etmesi dolayısıyla belli başlı hususi bir medeniyete sahip olamamıştır. Bu ülkenin askeri ve siyasi olaylara transit düğümlüğü yapması, coğrafi bir zaruret idi.

Tarihin eski çağlarında Küçük Asyada, Mısır Suriye ve Yunanistanda ve İranda beliren kavimlerin ve bunlar içinde yetişen cihangirlerin yekdiğerine saldırışı, Haçlılarla Türklerin birbirlerini kovalayışları dolayısıyla sık sık ve biteviye çığnemek zorunda kalan böyle bir toprağın, elbet özel bir medeniyeti ve bu medeniyetten zamanımıza kadar yaşamış eserleri olamazdı.

Vakaa, bir kilikya tarihi olduğunu biliyoruz, bir ramazan oğlu emaretinden haberimiz var? Fakat bu

BAHAR AKŞAMI

*Sabahı getirmedî bulutlar,
İndire'im perdeleri yalnızlığa.
Yağmur kokulu dallardan bahar
Sükün içinde eğilir toprağa..*

*Aynalarda soluk soluk merhamet
Gün boyunca dudakları da gezinen.
Ve gözlerde esrarlı bir tahayyül
Bir bahar akşamı, yağmurlar ve sen..*

— 1942 —

Şükrü Enis REGÜ

kırallık ve beylikler Müstakil bir varlık olarak kaç asır yaşayabilmişlerdir?

Küçük Ermenistanı, Orta kurunlarda Bizansın İran yaylasından sarkan kavimlerin, haçlıların, merkezi Arabis'an yarım adası olan İslâm imparatorluğu fatihlerinin, kaç defa çiğnedikleri malumdur. Komşu büyük memleketlere tamponluk dahi yapamayan bu devletcikten sonra, Ramazanoglu beyliğini ele alam:

Bu emaretin, Küçük Asyada, Mısır ve Suriyede kurulan Türk devletleriyle mücadeleler içinde bocalaması, zaman zaman kâh Mısır kâh Osmanlılara bağlı kalması, hatta Osmanlı idaresinde bile Mısır Valisi Mehmet Ali ile olan boğuşmalara sahne olması göz önünde tutulursa, hiç bir devirde sükün ve rahata kavuşamayan bu şehirde orijinal bir medeniyetin kurulamayacağı kendiliğinden anlaşılır.

İstanbul gibi, bin yıl içinde, ancak bir kaç defa araplar ve Türkler tarafından zedelenebilen bir defacık Latinler tarafından zaptedilebilen bir belde mevcut eski eserlerin miktarını, Adanada bulmak istiyorsak aldanız.

Acaba, bu kadar eza, cefa görmüş, asırlarca çiğnenmiş ve bu yüzden ne tipik bir medeniyete ne de böyle bir medeniyetten kalma enterasan anitliklere sahip olmayan bir şehrin tarihi yazılabilir mi?.. Evet... Çünkü bütün bu olaylar Tarihin ideali, ödevi ve konusu bakımından incelenmesi gereken problemlerdir. Ve her biri Adana tarihinin yazılışında senteze dahil edilmesi gereken unsurlardır.

Varsın bu topraklar, belli bir sosyetenin, karekteristik bir medeniyetin değil de, çeşitli kavimlerin kaynaştığı bir yer olsun, varsın, bu kargaşadan arta kalan eserlerin sayısı az olsun; mâdem ki burası coğrafi bir hayat sahasıdır; ve madem ki

burada insan cemiyetleri yaşamış ve Çukurova coğrafi hususiyetleriyle tarihte önemli roller oynamıştır; şu halde bütün bu olayların tesbiti ile Adana tarihinin ta kendisi yazılmış olur.

Yalnız biz, Adana mazisini etüd etmek demenin, bütün tarihi devirlerde, buraya gerek kültürel gerek süel ve siyasal tesirlerde bulunan devletlerin birbirile olan münasenet ve medeniyetlerini incelemek olduğunu asla hatırdan çıkarmamalıyız.

Keza; yazacağımız tarihin yalnız Adana şehrine inhisar edemeyeceğini, bütün Çukurovayı şümlendireceğini bilmeliyiz.

Yani, Çukurovada akıp geçen tarih sellerinin bu akışlarındaki sebep ve neticeleri araştırmakla bir Adana tarihinin yazılabileceğini kabul etmek zorundayız.

Böyle bir eser meydana getirmek için, başta halkevinin Müze ve Tarih kolu olmak üzere, diğer kollarn salâhiyetli üyelerinden de istifade edilmeli; ferdi çalışmalar birleştirilmelidir.

Hatta, Seyhan vilâyeti içindeki tarih öğretmenlerinin bu çalışmada eleman olmaları umulur.

Şimdiye kadar hususî teşebbüslerle sarfedilen emeklerin neticesiz kalışı da gösterirki, böyle geniş bir eseri kısa bir zamanda doğru olarak meydana getirmek için kolektif çalışmalara ihtiyaç vardır.

Halkevimiz geniş bir aydın ve seçkin zümre ile çevrelenmiştir. Bu kitlenin sistemli bir iş bölümüyle bu işi başarması beklenir.

Halkevinin, bu sahadaki yardımlarından faydalanarak derhal bir komite teşkil etmeleri ve tesbit edecekleri bibliyografi ve şemaya göre bir iş bölümü yapmaları ve sadıkane çalışmaları lâzımdır.

Yoksa bu mevzu, hususile bu günkü hayat şartları içinde tek kişinin başarabileceği kadar basit bir iş değildir.

Mahaza, bu arzum artık bir dilek olmaktan çıkmış, bir hakikat halini almıştır. Tatbikat sahasına girdiğini müjdelediğim bu seferberliğe iştirak edecek gönüllülerin çoğalması en büyük dileğimizdir.

Şehrin en eski çağlardanberi Türk olduğunu Orta kurunlarda da Mısır ve Anadolu'da kurulan Türk devletleriyle tamamen Türkleştiğini, coğrafi durum dolayısıyla daima çiğnenmeye mahkûm kalan bu vatan parçasının, artık kesin olarak Cumhuriyetimiz sayesinde istikrar ve sükûna kavuştuğunu, Yeni Türk devletinin kudreti sayesinde, kendisini daima çiğnetmeğe mecbur eden coğrafi hususiyetlerin hükümsüz kaldığını böylece belirtmek karışık medeniyetlerden arta kalan izlerin önemsiz miktarda da olsa kökünü kazımak Halkevinin, ön plânda gelen ödevlerindedir.

Elimizde yeter derecede eski eserler yoksa,

ÇUKUROVA COĞRAFYASINA TOPLU BİR BAKIŞ

Sabri DÜŞMEZ

Türkiyenin cenubuna düşen Çukurova, şimalden Torosların teşkil ettiği siper altında Akdenize doğru açılmış sahil ovalarının en büyüğüdür. Batıda Mersinden, doğuda Iskenderun körfezine kadar (140) , şimalde Toros eteklerindeki tepelik nahiyelerden Akdenize kadar en geniş yeri (50) kilometreyi bulur. Adanada deniz seviyesinden ancak (20) metre yükseklikte ve cenuba doğru yavaş yavaş al çalan geniş düzlükler halindedir. Bu düzlükleri doğuda Misis dağları (Nur dağı 779 m) bozar. Ova Mersinin batısında kum ve çakıl döküntülerinden mürekkep daralmış bir şerit şeklinde bir müddet daha uzar. Adananın şimal doğusunda Kozana doğru biraz yükselerek devam eder. Ovanın şimal tarafları, orta Torosların en yüksek parçaları olan Bolkar (3585 m.) ve Aladağ (3726 m.) kitleleriyle çevrilmiştir. Bu yüksek tepelerde karlar yaz ortalarına kadar kalır. Yamaçlar güzel ormanlarla kaplıdır.

Çukurovanın denize açılan kıyıları umumiyetle düz, alçak, sığ ve girintisizdir. Karataş kıyısı boyunca uzayan kum tepeleri göze çarpar. Sahilden karaya doğru bir deniz kulağı gibi sokulmuş ve denize birer ayakla bağlı Ağyayan, Ağyatan gölleri görülür.

Toroslardan doğan Seyhan, Ceyhan ve Tarsus çayları dağlar arasında dar boğazlar içinde köpürüp çağhyanlar yaparak akarlar. Ovaya indikleri zaman hızları kesilir, sürükledikleri döküntülerin bir kısmını yataklarında bıraktıklarından derinlikleri azalmış, bir sürü dirseklikler çeviren ırmaklar halindedirler. Saniyede aktıktıkları su miktarı az (Seyhanın sularının en az bulunduğu mevsimde 40, kabardığı zamanlarda 200 metreküp), küçük gemilerin bile işlemesine elverişli değildir. Yağmurların en çok yağdığı kış ayları en kabarık bulunduğu zamandır. İlkbaharda dağlardaki karların erimesiyle bu kabarma artarak bazı yıllar bir felâket şeklini alır, ovanın mühim bir kısmı sular altında kalır. (1936 yılındaki feyezân gibi.) Bugünkü halleriyle akarsu-

lardan pek mevzil mahiyette hususi teşebbüslerle yapılan ufak tefek sulamalar haricinde istifade edildiyi yoktur. Nafia Vekâleti tarafından vücude getirilmekte olan büyük sulama tesisatından yakında ziraatimiz faydalanacaktır, Nehirlerin ormanlı dağ bölgelerinden geçtikleri kısımlarda kereste nakliyatında küçük ölçüde istifade edilmektedir.

Şimal rüzgârlarına tamamen kapalı olan Çukurova, memleketimizin en sıcak yerlerinden biridir. Burada senelik sıcaklık ortalaması (18,6) en sıcak ay ortalaması (29), en soğuk ayınki ise (10) derecedir. Kışlar ılık geçer, kar yağmaz. İkincikanun ve Şubat aylarında bazan termometre sıfırdan aşağı bir kaç derece (6,2) düşer. Su birikintilerinde ince bir buz tabakası peyda olur. Mayısın ortasında havalarda iyice ısınır. Yazın sıcaklığın (42) yi geçtiği olur. En sıcak aylarda şimalden Torosların çıplak ve kızgın kayalarile ısınmış bir rüzgar eser. Halkın Sam dediği ve bazan bir hafta kadar süren bu rüzgâr sıcak bir alev gibi geçtiği yerleri kavurur kurutur. Bu sıcak mevsimde şehirliler ya civarlarındaki bağlara veya Torosların serin yaylalarına (Bürücek, Namrun, Gözne...) çıkarlar. Sahil kısımlarının havası içerilere nazaran bir kaç derece daha serin ise de rutubetin fazlalığı havayı daha bunaltıcı bir hale sokar.

Yılda ortalama (528 milimetreyi) bulan yağışlar, sıcak bir muhit olan çukurova için kâfi değildir. Bundan başka muhtelif yılların yağış miktarları arasında bazan esaslı farklar görülür: 1935 de (786 mm.) yi bulan yağmur 1937 de (397 mm.) ye düşmüştür. Yağmurun seneye dağılışı, bütün Akdeniz memleketlerinde olduğu gibi burada da mun tazam değildir. Yaz, mutlak denecek kadar kurak geçer, aylarca bir damla yağmur düşmediği olur. Teşrinlerde başhyan yağışlar kışın fasilalı bir surette devam eder. Aşağıdaki cetvel, biri yağış, öteki kurak geçen iki yılda yağmurun aylara dağılışını göstermektedir.

Yıllar	II Kânun	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
935	137,5	96,9	108,4	78,4	15,4	0,3	0,1	31,7	20,8
937	64,3	57,3	2,3	26,3	15,6	4,6	0,0	0,0	0,0
			I. Teşrin	II. Teşrin	Kânun	Yekün			
			130,4	83,1	83,0	786,0			
			24,7	160,9	41,6	397,6			

henüz tarihi bir proplem halini almıyan içinde yaşadığımız kurtuluş savaşına ait başlı başına birer tarih olan hadiseleri de mi canlandırarak müstakbel nesle armağan etmek mümkün değildir?

Bu zaferi kazanan neslin, kazandığı bu zaferi bizzat terennüm etmesi, yaptığını yazması ne kadar zevkli olur.

“ Tarih yazmak, Tarih yapmaktan zor ,, dur. Bu şerefi tarihin yazılmasını da, bu tarihin yapıcılarında görmekle bahtiyar olacağız.

NURETTİN ÜNEN

Henüz her taraftekilli olmıyan Çukurova, havasının ağırlığına, sıtmanın oldukça yayılmış bir halde olmasına rağmen memleketimizin sık nüfuslu bölgelerinden sayılır. Kilometrekare başına (45) kişi düşer. Buna karşılık dağlık yerler, hayat kayraklarının darlığı, münakale güçlüğü gibi sebepler dolayısıyla tenhadır. Toroslar arasında Saimbeyli'de (7) Fekede (6) kişi düşer.

Nüfusun bir kısmını sürü sahibi göçebelere teşkil eder. Bunlar kış ovada geçirirler. İlbahardan itibaren Toroslara çıkarlar ve kış basmadan yine ovaya inerler. Ovadaki nüfusun üçte ikisi köylere dağılmıştır. Köyler ekseriyetle küçük, 30, 40 evli olup birbirlerine yakındırlar. Evlerin hemen hepsi kerpiçten yapılmış damları toprakla örtülüdür. Aralarında iyi yollar olmadığından münakalat kışın pek güçleşir. Çiftçilikle uğraşan zengin ve sık ova köylerine karşılık dağlarda fakir ve seyrek köylere raslanır. Nisbeten sık sayılan ova nüfusu, makine ziraatın yayılması olmasına rağmen, ziraat istihsale yetmez; her yılın baharında, etraftaki daha fakir ve kurak vilâyetlerden (Niğde, Kayseri, Gaziantep, Maraş, Sivas) onbinlerde amele akın ederek tarlalarda çalışır ve mevsim sonunda memleketlerine dönerler.

Mantıkada yerleşmiş hastalıklar arasında sıtmanın muhtelif nevelerile trahom başta gelir. Bu saha da yapılan mücadele ve gayretler adı geçen hastalıkları kökünden kaldıramamıştır. Oldukça geniş olan Çukurova, eski ve ortaçağda zaman zaman ehemmiyet kazanmış, imar görmüşken Osmanlı İmparatorluğu devrinde uzun müddet ihmal edilmiş, ziraatı mevzî kalmış ve daha ziyade göçebelere kışlak hizmetini görmüştür. 1886 da demiryolu ile sahile bağlandıktan sonra pamuk ve diğer maddeler ziraatının artması üzerine büyük bir ehemmiyet kazanmıştır. Burada ikisi eski, diğer ikisi pek yeni olmak üzere 4 şehir dışında ehemmiyetli bir merkez yoktur. Bunların başında Adana gelir.

Adana, ovanın ortasında Seyhanın batı kıyısında geniş bir düzlük üzerindedir. Şehrin ortasında en yüksek kısmını teşkil eden Tepebağ eski bir höyükten başka bir şey değildir. Burada yapılan kazıda İslâm, Bizans ve daha eski devirlere ait eserler bulunmuştur. Adanada tarihi değeri eserler çok değildir. Bizans devrine ait Taşköprü, Kalekapısı denilen mevkiide eski kale bakiyesi olan bir duvar Ramazan oğullarına ait Ulucami bunların başlıcalarıdır. Diğer cami, medrese ve türbelerin çoğu daha yakın devirlere ait olup büyük bir mimari değer de taşımazlar. Seyhan kıyısından itibaren batıya doğru yayılan şehir, son yirmi sene içinde şimale, istasyon istikametine doğru yeni açılan yollar boyunca genişlemektedir. Şehrin belli başlı yolları asfalt, parke bazan da şosedir. Evler ekseriyetle iki katlı ve mümkün mertebe cenuptan gelen serin rüzgârları alabilecek vaziyettedir. Konforlu olmıyan eski evlerin üstleri toprak damdır. Burada Anadolu nun başka şehirlerinde pek görülmiyen bir kalabalık,

canlılık vardır. Muhteliflere kısım dağılmış ve daha çoğu batıda toplanmış olan fabrikalarda pamuk, tohumundan ayrılır, balye yapılır; bazılarında iplik bükülür, çeşitli dokumalar yapılır. Muhtelif Banka ve ticari müesseselerle ehemmiyetli bir iş merkezi olduğu kadar da bir çok lik ve Ortaokulları, kız erkek, Ziraat, Ticaret liselerile, günlük gazete ve dergilerle Cenubun belli başlı bir kültür merkezidir. Şehrin şimal ve batısında bir sayfiye hizmetini gören bağlar geniş bir saha kaplar. Buna mukabil Cenup taraflarında Seyhan boyunca uzayan arazinin büyük bir kısmı sebze bahçelerine tahsis edilmiştir. Son nüfus sayımında seksen dokuz bini bulan nüfusile Türkiyenin dördüncü büyük şehridir.

Çukurovanın limanı olan Mersin bu havalinin Adanadan sonra gelen ikinci büyük şehridir. Torosların Akdenize yaklaştığı bir noktada, ovanın batı ucunda kurulmuştur. Daha yakın zamanlara kadar alelâde küçük bir yer iken: Adanaya demiryolu ile bağlandıktan sonra bütün çukurovanın biricik ihracaat limanı olmuş, son zamanlarda bu hattın doğu vilâyetlerine uzanılması faaliyetinin artmasına yardım etmiş ve nüfusu otuz bini bulmuştur. Fakat sahillerinin derin olmayışı, cenup rüzgârlarına karşı açık bulunması gemilerin kıyıya yaklaşmasına engel olduğu gibi yük alıp verme işlerini de güçleştirmektedir. Sunî liman tesisatı yapıldığı takdirde büyük bir önem kazanacağı şüphesizdir.

2800 nüfuslu Tarsus, Çukurovanın batı kısmında, Adanayı Mersine bağlayan demiryolu üzerinde Gülek boğazına yakın bir yerde çok eski bir şehirdir. Vaktile bu havalinin en ehemmiyetli bir merkezi idi. Bu gün çok miktarda hububat, pamuk ve sebze istihsale ile Türkiyenin en zengin kazalarından sayılır. Az doğusundan geçen Tarsus çayı o civarda vücûde getirdiği şelâlesile meşhurdur.

Adananın 45 km doğusuna düşen Ceyhan 10000 nüfuslu yeni bir kasaba olup halkı ziraatle geçindir. Son yıllarda süratle inkişaf etmiştir.

Şimal doğuda, ovanın Toroslara sokulduğu bir noktada portakalile maruf Kozan da bir ziraat merkezidir. Bunlar haricinde işlek bir yol üzerinde Ceyhan nehri kıyısında mühim bir merkez iken sonraları ehemmiyetini kaybetmiş Misis bugün küçük bir nahiyedir. Adananın cenubunda Akdeniz sahilinde Karataş ovanın bir kısım mahsüllerini ihrac eden küçük bir limandır.

Nüfusu seyrek, halkı çobanlık ve ormancılıkla geçinen dağlık kısımlarda sayılmaya değer şehir ve kasabalar yoktur. Doğuda Osmaniye küçük bir ziraat sahası üzerinde odun ve kömür sevk merkezidir.

Şimalin soğuk rüzgârlarına karşı Torosların sıkıca kapadığı ve Akdenizden gelecek rutubetli rüzgârlara açık bulunan Çukurova, dördüncü za-

— Devamı 14 üncü sayfada —

ÇUKUROVA ÇİFTÇİLİĞİNİN KISA BİR TETKİKİ

Naci KUM

Eski arazi teşkilâtımızın kısa tarihçesi

Selçuk ve Osmanlı hükümetleri mutlakiyet'le idare edildiklerinden dolayı, toprağın sahibi doğrudan doğruya HÜKÜMDAR (Padişah) idi. Toprağı istediği gibi kullanmak ve istediğine bahşetmek onun hakkı idi. İlk fütihat devirlerinden beri, zaptedilen arazi Hükümdar tarafından, fatih kumandan ve maiyetini teşkil eden muhazirilere (Dirlik olarak) verilmek adetti.

Selçuk devleti teşkilâtında olduğu gibi Osmanlı devleti idaresinde dahi arazi rejimi düzgün bir hale sokuldu: arazi: (HAS) ve (TİMAR) diye ikiye bölündü. Bundan başka arazi rejiminde (VAKIF) topraklarla (YURTLUK) ve (OCAKLIK) denilen sınıflara ayrıldı. Kanunî devrinde, arazi teşkilâtı tekemmül ettiği sıralarda HAS'la TİMAR arasında (ZEAMET) namile bir kademe daha teşekkül etti. Bunların mahiyetlerini ayrı ayrı sıralıyoruz.

HASLAR : Hükümdarların hususi hazinesine hükümdar çocuklarına, vezirlere, begler begilere tahsis olunan arazidir. Bu arazi, mütemet (KETHÜDA) yani, Kahyr'lar vasıtasıyla idare olunurdu.

TİMAR: Harplerde yararlık gösterenlere verilen arazidir. Öşür hasılatı, yani hasılatın onda biri yıllık vergisi 3000 akça (*) dan 20000 akçaya kadar olan dirliktir.

Has ve timarda yaşayan halk hür'dü, has ve timar sahiplerinin esiri değildi. Has ve timar: mülk ve çiftlik te demek değildi. Her has ve timarın bulunduğu arazi halkın mutasarrıf olduğu topraklardı. Sahipleri orada ziraat eder ve mahsullarını kendileri ahlardı. Ancak mahsullerinin (Öşürü) nü— yani onda birini — ve erazinin alınıp satılmasında muayyen olan harcı has ve timar'a mutasarrıf olanlara verilerdi. Bunlar bu menfaate karşılık hasılatı göre bir, iki veya daha ziyade talimli ve silahlı, süvari asker beslemekle mükellefi. Bir harp olunca has ve timar sahipleri, maiyetlerindeki atlarla beraber toplanıp Osmanlı beyinin kumandası altında sefere giderlerdi.

Bu sınıf askere : (TİMARLI SİPAHİSİ) denilirdi.

Osmanlı ordusunda atlı vilâyet askerini teşkil eden bu kuvvet, devletin büyümesi nisbetinde art-

(*) Bir akça : Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarda ki bir gümüş kuruş kadar kıymetinde olan paradır.

(xx) Tarih, C: 3, Sh: 5, 46, 47 den alınmıştır.

mış ve çok işe yaramıştır.

Timarlılar böylece bir askeri kuvvet teşkilatları gibi, gelirinden istifade ettikleri mntkaları da idareye memur idiler. Kendi idareleri altında bulunan halkın refah menfaatlerine uygun geldiğinden devletin çökmesi devrine kadar halkı iyi idare ettikleri görülüyor.

Asıl arazi sahibi olan köylüler, kendi aralarındaki köy kurulları ile kendilerini idare ederlerdi.

ZEAMET: Senelik öşür hasılatı 20 binden 100 bin akçaya kadar olan araziye denilirdi. Mesela, Adananın (YÜREGİR OVASI) ndaki (ZEAMET KÖYÜ) halen bu adı taşımaktadır.

HAS ERAZİSİ : Hasılatı senelik 100 bin akçadan yukarı olan arazidir ki, yukarıda denildiği gibi DIRLIK'in en yüksekini teşkil eder.

Timar erbabı, ve bütün CEBELİ'ler — sipahiler — timarlarının bulunduğu erazideki ALAY BEYLERİ'nin onlar da SANCAK BEYLERİ'nin ve sancak beyleri ise BEYLERBEYLERİ'nin kumandaları altında harp seferlerine giderlerdi.

Bazı eyaletler timar teşkilâtına tabi tutulmuş arazi yerli beylere mülkiyet üzerine verilmişti. Bunlar da harc olunca maiyetlerle sefere gitmeğe mecbur idiler. Timarlı sipahiler memleketin hakiki sahipleri bulduklarından hükümetin emirlerine itaat ve hizmetten hiç bir zaman geri kalmazlardı. (XX)

VAKIF ERAZİ : Vakıf teşkilâtı, ictimai bünye mizde ayrıca, önemle mutaleaya değer, hayırlı bir bahistir. Bu, menkul ve gayri menkul her şeye şamil ve hayra tahsis edilen bir keyfiyettir. Vakıf arazi, Allahın mülkü sayılır, gelirinden bir miktarı mütevellileri — vakıf — edenler tarafından vakıf olduğu yere ve şeye tahsis edilir. Fakat vakıf erazide oturan mutasarrıflar, muayyen vergiyi vermek şartile o erazinin fiilen sahibi idiler. Atalarımız hayır hasanat için mal ve mülklerini vakfetmek te bir birleriyle yarış ederlerdi. Bu sayede bir çok faydalı, hayırlı kurumlar asırlarca ayakta durmuşlardır.

Çukrovada çiftçilik :

Çiftçilik, âdem oğullarının ilk zenaatı olduğu gibi büyük nehirlerin suladığı geniş ekim yerlerinde bütün tarih boyunca büyük medeniyetler meydana gelmiştir, Fırat ve Dicle'nin suladığı (Mezo-

pelamya), Meriç ve Tuncanın suladığı (Trakya), Tunanın suladığı eski (Beserabya) ve (Transilvonya), ve Seyhan — Ceyhan'ın suladığı (ÇUKUROVA) medeniyetleri gibi... Buralarda kurulan zengin devletler çiftçiliği de tarih boyunca eibetle teşkilâtlandırmışlardır. Hele kanallar açmak, top rağı sulamak, eraziden âzami faydalanmak suretiyle bu mıntikalarda milyonlarca nüfus barınmıştı. Bu gün, Cumhuriyet hükümetimiz, aynı şekilde sulama teşkilâtına önem vermek suretyle toprağın verimini artırmakta.

Osmanlı devrinde, Çukurova gibi münbit, mahsullu bir çiftçi mıntikasından devlet ençok istifade çalmıştır. Buradaki erazi de yukarda saydığımız Has, Tımar, Zeamet, Vakıf yollarile idare edilmişti. Bu teşkilât, Osmanlı devletinin son zamanlarında Tanzimattan sonra kaldırıldığından artık mülkiyet rejimi hâkim olmağa başlamış ve bir çok çiftlikler, köyler son tımar ve Zeamet sahiplerinin ellerinde tapuya mülk olarak bağlanıp kalmıştır. Böylece Beylik ve Ağa malî köy ve çiftlikler çoğalmış veyahut bütün hayatı askerlikle geçen Türk halkının eraziyi layıkıyla işletemedi, düştüğü ihtiyaç ve yoksulluklardan istifade eden zenginler bu eraziyi köylünün elinden yok pahasına alarak üzerlerine tapulatmışlar, adeta derebeylikler kurmuşlardı. Cenup ve şark vilâyetlerimizde bu hal daha açık şekilde görülmektedir. Cumhuriyet hükümetimizin, topraksız köylüyü toprağa sâhip etmek yolundaki gayret ve siyaseti halkın yüzünü güldürmektedir. Fakat beylik ve ağalık erazide bugün dahî ortakçılık suretyle çalışan çiftçi halk, bu erazinin hakiki sahibi ilmiçesine emniyetle çalışarak zengin olmakta ve hatta gid gide bu eraziye satın almak ve temelli yerleşmek fırsatları bulmaktadır.

ORTAKLIK — Yarıcılık :

Çukurovada FELHAN tabiri, nadas yerinde kullanılır. Arapça toprağı kazmak demektir. Nadası, tarla sahibi yaptırır, hazırlar. Yarıcı, kendi sapan ve öküzüyle toprağı eker. Tohum ortakçılara aittir. Buğdayın PATOZ, yani makine ile sürme ve düğen masrafları ile pamuğun, kozanın devşirme masrafları umumî hasıllardan çıktıktan sonra geri kalan mahsul tarla sahibi ile yarıcı arasında taksim edilir.

ÜÇTE BİRCİLİK:

Erazi sahibi felhani yaptıktan başka kendi vesaiti ile tohumu eker, ekilmiş olarak üçte birini ortaya verir. Fakat mahsul alınınca tohumu erazi sahibi aynen alır. Üçte birini muntazaman kozanın ve ya diğer mahsülün çapa işini ve devşirmesini yapar. Devşirme hakkı ortadan çıktıktan sonra safi hasılın üçte ikisi tarla sahibine ve üçte biri ekincinin olur.

ICAR

(Kızırtma) kaza ekini, (Bozartma) : Buğday ve arpa ekini demektir. İcarla verilecek erazi kontrolatı ocağı a yapılabacak mukavele ve zamana

SERENAD

— C Çetin'e —

Her seher vakti açar bu bahçelere
Bakışlarında huzur tomurcuğu.
Bulutlar öbek öbek dağılır gecelere
Başlar yıldızların sababa yolculuğu.

Uzak mesafeler arkasına
Akşamı uçurur sarhoş kuşlar
Rüyaların altın dallarına konar
Damlar mavilikler nurdan yuvasına.

İklimler geçer aynalardan
Kalplerde sükûn, gözlerde uyku
Hatıralar mıdır ki böyle kervan kervan
Kaybolur meçhullere doğru.

İTİRAF

Seyret uzaklaşan günlerimizi çocuğum
Ayuçlarında nur, dudaklarında lezzet.
Seyret, masalların sedef kuşlarını
Kırpiklerinde rüyadan bir damla merhamet.

Seyret çocuğum, beyaz tül örtülü gecelerden
Bizim olmağan yıldızları seyret.
Seyret, hatıraların resmigeçidiğini içimizden
Beşiğinde ninniler, gözlerinde davet.

Sami GÜRLEV

tabidir. Bu halde bütün masarif müstecire aittir. Normal zamanda beher dönümden her sene 100-125 kuruş toprak sahibi icarcıdan alır. Şimdiki pamuk ve hububat fiyatlarına göre bu icar bedeli tabii daha çok olması gerektir.

ELÇİ :

Çiftçilik işlerinde çalışan amele başlarına elci denir. Bu adamlar maiyetlerine aldıkları amele ve işçi gurubunu idare ederler. Elcinin yevmiyesi amele ücretinin iki mislidir. Ancak bu ücret haftalık olarak arazi sahibinden almır. Ve amele pazarı gümelemeye dağıtılır. Elciler ayrıca amelelerden de bir miktar para alırlar. Çukurovada amele tedariki mühim bir mesele olduğundan her çiftçi daha kıt mevsiminde böyle bir elciyi — yani amelesile beraber — angaje eder ve elciye ameleyi elde tutmak üzere istediği kadar avans verir.

HAFTALIK :

Çukurova çiftçiliğinde beş buçuk gün bir haftadır. Evvelce bu haftanın tadili pazartesi öğleden sonra başlar ve salı gün ikindiye kadar devam ederdi. Bu tadili Mısırlı İbrahim paşa Adanayı işgalinde düzen koymuştur. Şimdi bu tatil Çarşamba günü öğleden sonra Perşembe günü akşamına kadar olup Cuma sabahı iş başlar. Tatil günü amele şehire ve pazara gelir haftalıklarını alır, alış verişlerini yaparlar. Amele tutmak isteyen çiftlik sahipleri de bu tatil günlerinde elcileri vasıtasıyla işçi tedarik ederler. Bu düzeni kuran Mısır-

TÜRK KURUCUDUR

Vasif CANBAY

Bir milleti yaratan dahi mi? Dahiyi yaratan millet mi? Yumurta mı tavuktan çıktı? tavuk mu yumurtadan. İstiklâl harbimizdeki muvaffakiyetimizin sırrı nedir? Milletın kabiliyeti mi, dahi-nin eseri mi? Cevap gayet basit : Tarihi şaşırtan akılları durdurtan o muazzam netice tebiidirki iki all kudretin birleşmesi ile meydana gelmiştir.

Bir zamanlar çok düşündüm. Çanakkalede, Galicyada, Rumanyada, Kafkasta, Iranda, Irakta, Sina çöllerinde harikalar yaratan Türk ordusu nisbetsiz silâh ve sayı üstünlüğü karşısında erimek zorunda idi. Sonunda savaşı kaybettik. Bu zaruri idi. Felâketli netice bize esarati mukadder kalmıştı.

Parasız, silâhabsız hatta devletsiz kalmıştık. Dört sene arslanlar gibi çarpışan Türk gençliği de erimişti. Harbedecek eller kırılmış zannediliyor du.

Fakat biz gene harbe başladık. Suriye, Filistin, Irak ve bütün Arabistan elimizden çıkmıştı. Hükümet merkezimiz işgâl edilmiş. Adana, İzmir gibi vatanın en önemli parçalarında düşman bayrakları dalgalanıyordu. İşte böyle bir durumda biz işe yeniden başlıyoruz ve muvaffak oluyoruz.

Bu muvaffakiyetin sırrı nedir? bu yüksek dinamizmin öz anılı nedir? Kudret islâmlüğümüzde mi acaba? Yoksa Türklüğümüzde mi? Islâm dünyasına bakıyorum' Cava, Hint, Çin' Şimali Afri-

ka, ve Orta Asya müslümanları meskenet ve mezellet içinde sözde müstakil Efgan, İran müslümanları öbütelerinden üstün değil. Acaba kudret Türk lüğümüzde mi? Türklüğün anavurduna bakıyorum. 40 - 50 milyon Türk daha beceriksiz. Acaba bizdeki bu kudret nereden geliyor? hasta adamın ölümlünden sonra dünyayı şaşırtan bu kudretin kaynağı nedir? Düşünüyorum, arıyorum' Yöntümü tarihe çevirdim, tarihten önceki çağları düşündüm Türk ne harikalar yaratmış. Oğuzlar, Meteler Atıllalar, Cengizler, Timürler nihayet Fatihler, Selimler, Süleymanlar Ayyayı, Avrupayı Türkün keskin kılıcına boyun eğdirmiş. Türkün bayrağı her varlığın üstünde. Üstün ordunun kuvvetini üstün medeniyet yaratabilir.

Acaba son asırlarda Türkte meskenet nereden geldi? Kabahat islâmlüğümüzde mi? Hiç zannetmem, Islâmiyetin ilk devrini düşünelim. Islâm dini kurulurken Arap çöllünün fakir, cahil halkı birleştiriyor, bir Cumhuriyet kuruyor. Üçüncü Cümhuriyeti, ikinci Halife Ömerin İrani yıkışı, Bizans imparatorlugundan Suriye, Filistin ve Mısırı alışı. çö-lün basit ve dieliksiz halkının ittihadı, ve enerjisinin kaynağı tabiidir ki islâmlıktır.

O halde biz niçin yıkıldık? Bizi yalnız tek-kelerin tefrikası, medreselerin mohafazakâr meskeneti yıkmadı. Bunlar kadar müessir ikinci bir amil Osmanlı hanedanının sakim siyaseti idi. Asırlarca Türkü Türk olmalarıyla idaresi altında bu

İbrahim paşa: Adana ovasının bilekliği Mısır rakip olabilir, fakat hırsızı yakındır., demiş. Bundan maksadı, Toros dağlarının yakınığundan ve yağmuru çekmesinden ileri geldiğini anlatmak istemistir. İbrahim paşa Seyhan üzerindeki (Kayık değirmenleri) ni de çok beğenmiş Mısırdaki Nil üzerinde tatbik için buradan ustalar göndermiş ise de Nilin cereyanı buna müsait olmadığından yapılamamıştır.

AMELE YEMEKLERİ :

Amele : Sivas, Zagra, Kırşehir, Şarkışla, Nevşehir, Bor, Aksaray, Ereğli, Ulukışla, Maraş, Antep Elbistan ve Hatay havalisinden gelir. Koza tarlasını çapalamakta ve buna benzer toprak işlerinde çalışan ameleye sabah, kuşluk, öğle ve akşam yemeklerini iş sahibi tedarik eder. Yalnız koza mahsulunu toplayan amele, yemekini kendi kesesinden temin eder. Amelelik hakkı olarak aynen koza alır.

SABAH KAHVALTISI :

Şafak sökerken amele işe başlar, gün çıkar ameleye birer somun verilir, yerler.

Kuşluk yemeği : Ekmekle barber ävпил

verilir.

Ögle yemeği : Bir ekmekle münasip bir katkı; ayran, pekmez gibi.

Akşam yemeği : Bir buçuk veya iki ekmekle bir çorba verilir,

Evdeci : Çiftlikte amele yemeklerini pişirip kurtarmak için kadın veya erkek bir aşçı tutulur. Amele işlediği müddetçe bu evdeci çalışır.

Bazı çiftçi tabirleri :

Bider : Tohum demektir. Felhan : Bu kelime Arapçadır. Nadas demektir. Gülek : 32 kilo buğday alan bir ölçektir. Tahtadan veya saçtan yapılır.

Aktarma : Nadastan sonra toprağın sürülmesidir. Toprak iki kere sürülür

Yanaşma : Hizmetkâr, İrgat demektir.

Tutma : Öküzleri idare eden, sapanı tutanlara ve çift süren ameleye denir.

Kızak : Ağaçalardan yapılan ve buğday sapı nakledilen alettir. Bir adam böyle bir kızak yapar, kendi beygiri ile sapı harmana taşır. Haftada 15 - 20 lira alır.

— SON —

ÜMİT

Bir gün düzelir hali dünyanı
Ve dîner alınmaki humma.
Ey gece! sendedir umduğum seher.
Eğil bir anne hüznile rüyama
Üstüme huzuru örtüver
Ki timit yastığıdır bu hüfyanın.

Herkes kaşlar payına düşeni ver
Sabah vakti en cömert ânın :
" Sesler seslere sesleri ekler .."
Sâkûtu besteler her ihtizaz;
Açılır kapıları imkânın
Nektarla dolar uzattığım tas...

Bir gün meyveye döner Çiçek
Başlar ve biter en güzel şarkım,
Süzülür kovanda bal petek petek
Kütükte tabammür eder salkım;
Asude geçer bütün bir yaz
Serin gölgesinde mavi semanın.

Hasan ŞİMŞEK

TABIAT

Uzun bir ömrün akıp nehir,
Zaman zaman sonu gelmez bir âleme akıyor rüzgârlar.
Kaçıyor doğuslolu gönüllerden saadet.

Sorunan başaklar bükerken bayınu
Kayboluyor yelken ergin maviliklerde.
Bitmiyor doğuslolu gönüllerde hasret.

Ali Kemal ŞENADAM

raktılar. Tanzimattan sonra artık Enderun mektebinin yetiştireceği paşalara ihtiyaç kalmadı. Bu devirde gelen Sultanlardan Abdulazizin Avrupa seyahatinde, bir resmî ziyafet sofrasında Sadram Fuat Paşanın söylediği nutuktaki (En yüksek millet Türk milletidir, asırlardanberi siz dışarıdan biz içeriden yıkmaya çalışıyoruz, yıkabildik mi?) Sözü ne yüksek bir hakikatin ifadesidir.

Hindin, Çinin Bud'zim felsefesi Çin ve İran yolile Turana giriyor, Tarikat namile İslâmî bir kısveye bürünüyor. Orta Asyada Ahmet Yesevi, Anadolu'da Yunus Emre elile halkın hamen bütün tabakalarına nüfuz ediyor.

Budizmin vahdeti vücut felsefesi islâm harısını baltalıyor. Tarikatlar ayrıldığı sayısız şubelerile milletin birliğini yıkıyor, millî kültürü çürütüyor. Mezhep ihtilâflarına yıkıcı tefrikasının meşum tesiri de bundan aşağı degildir.

Fakat bir millette fitrat değişmez. Binlerce yıllık atavizm sönmeyiz, yok olamaz. Atatürkün deha kamçısı Anadolu Türktütün ruhunda meknuz kudretin pasını sildi. İstilacı milletlerin zulmü, ceberutu devletsiz, başsız, beynu bükük kalmış Türkü uyandırdı, bir kalp, bir ruh yaptı.

Bayrağını, istiklâlini kaybeden Türk en kıymetli seciyesinin, kültürünün ilhamile kendine bir baş arıyordu. 1919 yılının ilk günlerinde ilk mukavemet Amanoslarda başladı. Dört yolun çaylı köyünden Kara Hasan, Hasan paşa müstear isimle ortaya atıldı. Hasanın Tiyek köyünden Omâr hoca oğlu Mehmet onu takip etti. Çeteler kurdular. Millet muzaheret etti. Teşebbüs büyüdü. Hattı sayılır bir kuvvet halini aldı. Fransızlarla muahede aktecek kadar varlık gösterdiler. İzmirin Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine bir mukavemet de Aydın zeybeklerinde belirdi.

Milletin ruhunda saklı kudretleri, kendine lâ-yık bir baş tutan aramak ve bulmak seciyesini bilen Mustafa Kemal bu isyan hareketlerini gördünce istihlâs saatinin çaldığına hükmetti. Milleti kültürüne güvenen, ruhuna nüfuz eden Büyük A-ta işe başladı. Açtığı kurtuluş bayrağının altında bütün millet birleşti, çalıştı.

Yurt kurtuldu, devlet yeniden kuruldu.

Türk binlerce yıllık tarihinde sayısız devlet kurmuştur. Uzaklara gitmiyelim, örnek alalım: Selçuklu devletimiz yıkıldığı gün Osmanlı devletini kurduk. Osmanlı devletimiz yıkıldığı gün Türkiye Cumhuriyetini kurduk.

Bizim devlet kuruculuğumuzun nereden geldiğini inceleyebilmek için ulusal kültürümüzden bir örnek vereceğim.

Pozantının Şehli köyü büyük bir dağ seli tehlikesi geçirdi. Köyün bir kaç evini sel götürdü. Korkan köylülerin bir kısmı köylerini terk ettiler. Bütüceğin karşısında yeniden bir köyceğiz kurdular. Bu yeni köyün köylüsünden birile konuşuyorum:

— Yeni kurduğunuz köyden memnun musunuz?

— Köyümüz çok iyi, tarlamızın başındayız, işlerimizi kolaylıkla görüyoruz. Fakat baş tutamamız yok, köyümüzze tekrar döneceğiz, dedi.

Görülüyor ki Türk kendine lâ-yık bir baş arar, ona itaat eder, saygı sayar.

İşte Türk devlet kuruculuğunun sırrı budur. İstiklâl harbindeki muvaffakiyetimizin sırrı bu kıymetli kültürümüzdedir. Bir milletin benliği millî kültüründe meknuzdur. Kültür ödünç alınmaz.

VASIF CANBAY

GENÇLİKTE

AHLAK VE KARAKTER

24. 3. 943 Çarşamba günü Halkevinde Erkek Lisesi Müdürü Rasim Başgöz tarafından verilen değerli Konferansı, bugün en önemli davasına taallük etmesi itibarıyla (Görüşler) de neşretmeyi vazife bildik.

Rasim BAŞGÖZ

Sayın dinleyicilerim;

Bu konuşmamıza zahmet edip geldiğinizden dolayı sizlere teşekkürü bir borç bilirim.

Bu konuşmamızda hepimizi yakından ilgilendiren ahlak meselelerini beraberce inceleyecek ve gençliğimizde gördüğümüz bu neviden müşahedeleri tetkik edeceğiz.

A. Ahlak meselesinin önemi.

Toplu hayatta yaşayan ve birbirleriyle münasabet halinde bulunan fertleri ahlak meselesi kadar düşündüren bir nokta yoktur denilebilir. Bir an için tek başına yaşayan insan tasavvur edilirse o tek kişi için ahlak da bahis mevzuu olamaz. Bunun içindir ki her cemiyette ahlak meselesi her sınıf halkı, bilhassa düşünürleri yakından meşgul etmiştir. Bu mesele bu günkü Türk gençlerini alâkadar ettiği kadar hiç bir devir gençliğini ilgilendirmemiştir diyebiliriz. Buna üç sebep gösterilebilir: a) bu günün genci eski cemiyet kıymetleri ile yeni cemiyet kıymetlerinin çarpışma devresinde bulunuyor. b) ikinci cihan harbini bitaraf müşahit sıfatıyla tetkik fırsatını kazanan Türk gençliği çöken ve kalkınan milletlerin ahlak temayülleri üzerinde düşünüyor. c) bu günün ekonomik hayatında rastlanan türlü uygunsuz olaylar genci haklı olarak ilgilendiriyor.

Bu kadar canlı müşahedeleri yakalayan gençliğin ne gibi ahlaki bir yol takip etmesi icabettiğini görmesi yerinde bir harekettir. Kendimizi ahlak meselelerini incelemeye vermeden evvel hangi çeşit insanın ahlaki olduğunu açıklayalım: "İyi ve iyi iş hakkındaki bir teoriyi, ona ait bir inancı bu lunduğu şartların icaplarıyla yuğurarak davranışını idare eden adam ahlaki bir vatandaş sayılabilir .

B. Muhtelif devirlerdeki ahlak telakkisi

Bu günün ahlak meseleleri çok eskidenberi insan oğullarını meşgul etmiştir. (M. E. 500) Çinde ahlak en yüksek mertebeye ermişti. Konfüçyüs ahlakında : (birbirinizi seviniz, hayra hayır ile, şerre de adâlet ile karşılık veriniz.) (Kendin için yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma) gibi prensipleri telkin ediyordu. Aslı faziletler şunlardı: (İnsanlık, doğruluk, Edep, hikmet, vefa)

Hintlilerde en yüksek fazilet her sonu olana ve fani şeye, haz ve elem duyan merhamet ve şefkattir. Bu da ahlaki bütün haz ve elemelerden uzak-

laşıp "Nirvana,, ya ulaşmayı bir amaç bilmisti.

Buna mukabil eski türklerin ahlakı, Dinle tabiat sevgisi, ailede kadına hürmet, cemiyet hayatında demokrat, savaşta yiğitlik, barışta erkişiliktir. İffet Tanrıçesi Ayzit, kendilerinden zerrece şüphe ettiği kız ve erkekleri huzuruna kabul etmezdi. Eski Türk ahlakı realistik, demokratik, yiğitlik ve iffet isterdi. Eski Yunan da ve Orta Çağda ahlak, kâmil insan yetiştirmeyi gaye bilmisti. Kendini ayıptıyan nefsin, insana kötülüğe sürükleyen nefsi mağlûp etmesi ve böylece doymuş nefis yaratması bu ahlakın en baş işi idi.

İslâm aleminde de kâmil insan tipi makbul bir tipti. İslâm dünyası İnsanın fiil ve hareketlerine amil olan yürütücü hissiyat mı? Menfaat mı? Hodgâmlık mı? yoksa lezzet mi? gibi akli araştırmalarda bulunmamıştır. Bunları lüzumsuz saymıştır. Çünkü ellerinde "Kuranıkerim,, gibi yüksek bir ahlak kitabı vardı. Bu kitapta Tanrının "yapınız,, dediği şeyi yapmak ve "yapmayınız,, dediği şeyleri yapmamak lâzımdı ve bu kadarı kâfi idi.

Bir kelime ile söylemek lâzım gelirse orta çağ ahlaki teolojik bir ahlaktı ve insanı düşünmeden inanmaya ve harekete sevk ediyordu.

Halbuki modern zamanlarda akıl ve muhakeye dayanan müsbet ilimlerin gelişmesi, büyük keşif ve icatların artması, sanayi ilerlemesi ve büyümesi gibi yenilikler bu devirde insana yüksek bir değer kazandırmış, ferdi her varlığın üstünde tutmaya başlamıştır.

Tabiat kuvvetlerine hakim olma bu devirde başlayan insan, artık dinlerin kurduğu ahlaktan gelen huzuru kendine kâfi görmemiş, müsbet ilmin ve millet dediğimiz modern topluluğun verimlerinden faydalanarak yeni yeni ahlak yolları arama başlamıştır.

C. Ahlak kurallarının değişmesi sebepleri

Buraya kadar yaptığımız konuşmalardan şu neticeyi çıkarabiliriz: Ahlak kuralları her devirde ve her nesilde türlü değişikliklere uğruyor. Bu değişmelere başlıca şunları sebep gösterebiliriz:

1 — Psikolojik sebepler

2 — Sosyal sebepler

1 — Fertler üzerinde tabii ve içtimai muhitin tazyiki, ferdin bu iki muhite intibak ederek geliştiği aşikâr bir hakikattir. Zamanın değiştirdiği mu-

hit içinde büyüyen her taze canlı, kendisinde mevcut ruhi ve bedeni kuvvetlerini yeni muhitine uyma yolunda harcayacak, esasında mahdud enerjisini bu uğurda tükettikten sonra o muhitin canlısı, o cemiyetin adamı olarak kalacaktır. Her yeni türeyen nesil, bir evvelki neslin tabii olduğu şartlardan başka şartlar içinde geliyeceğinden bu iki nesil arasında daima bir anlaşmazlık hali sürüp gidecektir. Eski zihniyet — yeni zihniyet, her devirde baba, anne, öğretmen kendilerinden bir nesil aşağı olan çocuklarını, talebesini daima tenkit etmesi bundan değildir. Hatta zihnin katlaşması, yeniliği güç kabullenmesi her inkilâbın bu yüzden gençliğe kıymet vermesi buradan gelmez mi?

2 — Ahlâk kurallarının değişmesinde sosyal sebeplerin de rolü büyüktür. Dünya nizamının alt üst olması, Ekonomik amiller, hukukî tahavvüller, medeniyetin terakkisi ve demokratik ceryanlar ahlâk kaidelerinin değişmesinde büyük rol oynarlar.

D. Değişmez ahlâk kaideleri

En eski ahlâk telâkkilerinden bu günün yeni nazariyelerine kadar hepsinin zamanla değişmiş olmasına rağmen bunların temelinde yer tutmuş, bu muhtelif ahlâk inançlarında aksiyon denecek derecede kuvvet ve şümül kazanmış ahlâk kuralları vardır. Meselâ: İyilik, adalet, merhamet, sabır, kanaatkârlık, itidal, vefa, vatandaşlık, miliyetçilik gibi mefhumlar bütün bir beşeriyetin mahi olmuştur, sırasında yoluna canlarını seve seve verdikleri mukaddes ideal olmak mevkilini her zaman muhafaza etmiştir.

E. Modern Türkiyemizin ahlâk prensipleri nelerdir?

Modern Türkiyemizin ahlâk prensipleri, Devletimizin ana yasasına girmiş olan altı prensibin içinde tamamen toplanmıştır. Bu altı prensibin bir feyizlof, bir fikir adamı veya bir müellif tarafından teklif edilmediğini, bu prensiplerin bütün milletçe yapılan kurtuluş savaşındanberi gelişen bir yeni Türk Milletinin sinesinde çıkan dinamik prensipler olduğunu bu günün Türk genci tamamen bilir ve takdir eder.

Cumhuriyetçilik prensibinde :	Vatandaşlık ahlâkını,
İnkilâpçılık	.. : Dinamizim ..
Devletçilik	.. : Ekonomi ..
Milietçilik	.. : Tesanüt ..
Halkçılık	.. : Demokrasi ..
Lâiklik	.. : Vicdan ve Fikir Hür-

riyeti ahlâkını toplanmış buluyoruz. Bu günün Türk genci, eğer müsbet düşünüşte ise, gerek şahsına gerek milletine ait bir iş yapmak isterken nasıl hareket etmeliyim, öylemi yapsam, böylemi yapsam? diye tereddütlere düşmekten kurtulmuştur. Fertleri-

nin biri olmakla gurur duyduğu milleti, ona ırfan dolu, nur dolu, refah dolu altı ahlâk ideali bulmuş ve önüne sermiştir. Türk genci millet memleket işlerinde nasıl hareket etmeliyim yerine bu prensipleri nasıl tahakkuk ettirmeliyim? sorusunu taşıdığı hürriyet ve mes'uliyet fikrini idrak etmiş bulunmalıdır.

F. Ahlâki bilgiler mi? Ahlâki hayat mı?

"Ahlâki idealler olmadan, üzerinde yürüyeceğimiz yol kararlaştırılmadan ahlâki hayat yaşanamaz, yolculuk yapılamaz. Fakat yalnız bilgiler hafızı, kurallar nazariyatçısı olmak da iyi bir netice vermez.. "Ele verir talkını kendi yutar salkımı,, meşhur ata sözü ahlâki bilgi ile ahlâki hayatın ayrılması halinde doğacak kötü netice ile ne güzel alay eder.

Ahlâklı olmak insanın mücerret bir hali değildir. O, insanın eti, kemiği, hayat şartları, manevî varlığı ile beraber kendi eseridir.

Bundan dolayıdırki ahlâklılık insana dışından verilecek bir kaideler ve emirler şeması olamaz. İnsanın muhiti, beden ve ruh şartları göz önüne alınmadıkça dışarıdan görülecek bütün emirler ve kaideler boş, kalıplardan ibaret kalmışa mahkûmdur. Biraz evvel saydığımız ahlâk kuralları bundan yirmi beş otuz sene evvel de mekteplerin ahlâk kitaplarında yer almıştı. Bu günkü cemiyetimiz de bu kuralları reddetmez fakat bütün mesele bu boş kalıpların içerisini doldurmak, onları canlı yaşanmış muhteva ile bezemek gerektir. Çünkü ahlâk, ancak inanmak, ve yaşamak suretile kazanılır. İnsan, nefsinde denemediği, yapmadığı şeye kimseyi inandıramaz. Dini ahlâk devrinde tasavvuf, ahlâki yaşatmak ve inandırmak suretile fiili hale getiriyordu. O devirde ahlâklı olmak için tasavvufun ahlâki tecrübesinden geçmek, nefsi körletmek, kalbi cilalamak, yani beden ve ruh yapısını ahlâki ülküleri alabilecek hale getirmek gerekti.

Millî ahlâkın yerleşmesini istediğimiz bu devirde de beden ve ruh yapısını hazırlamamız lâzımdır. Millî ahlâkın gerçek bir ahlâk terbiyesi haline gelebilmesi için onu yalnız okulda yapılacak bir iş saymamalı, gençliğin içinde yaşadığı bütün çevreye yaymalıyız. Demek oluyorki gençliğin millî ahlâk terbiyesini kökleştirmemiz için onun etrafını saran aile, mahalle, kasaba, memleket, meslek ve iş çevrelerinin ahlâklılığı telkin edecek tarzda hazırlanması gerektir. Bir kaç defa aktarılacak çok iyi hazırlanmış tarlaya atılan tohumun en iyi tarzda büyümesi ve meyva vermesi şıkkından başka çare kalmaması gibi gencin de böyle bir vasat içinde bulunması başta gelen şartlardandır, sanıyoruz.

J. Ahlâki hayat için muhitin hazırlanması

O halde gencin ahlâklı yetişmesi için gerekli iyi muhit deyince neleri anlıyoruz. Bu hususta merkezleri bir daireler gibi çocuğun etrafını saran ve gittikçe genişleyen muhiti kastediyoruz. Bu daireler sırası ile aile, komşu, mahalle, okul, kasaba v. s. olarak sayabiliriz. Yetişmekte olan genç bu dairelerin ahlâklılığı nisbetinde kuvvetli veya zayıf karakterli olarak yetişir.

Ahlâkı böyle bir determinizme bağladığımızı itiraz edilerek kötü muhitler içinde nice ahlâklı kimselerin de yetiştiği gösterilebilir. Fakat bu nadir hallere bakarak bütün bir gençliği tesadüfe bırakmak memleket için büyük tehlikeler doğurur.

Çocuğu, genci saran muhitin iki yönden bunlar üzerinde tesiri vardır.

1 — Örnek olarak,

2 — Engel olarak,

1 — Örnek olarak müessir olmasını ahlâki hayatın yaşanmasında buluyoruz.

2 — Asıl engel olma cihetinden muhite düşen ödevleri sıralamak istiyoruz. Günlük hayatta gencin karşılaştığı bakkal, kahveci, tütün ve içki satan, fotoğrafçı, kitapçı, doktor, öğretmen, gazete müvezzi çöpcü, yolcu hasılı herhangi bir Vatandaş uygun hareketine şahit olduğu genci münasip şekil ve vasıtalarla ikaz edebilir. (Neme lâzım), (üstüme belâmi satın alacağım), (adam sende, aldırma) der ve görmemezlikten gelirse ahlâk suçlusunun bu hareketine ortaklık etmiş sayılmaz mı?

Gençlikte bir ahlâk düşüklüğü varsa ve bu, millet ve memleketimiz için bir tehlike ise bunun günahını biz yetişmiş nesiller üzerimize almalıyız. Kuruboş tenkit yerine vazifesini yapmamış insanların duyduğu mahcubiyeti idrâk ederek yüzümüz kızarmalı ve yeni baştan seferber olmalıyız.

H. Ahlâki hayat için gençlik teşkilâtı

Yetişmiş neslin ahlâklı olması, örnek veya engel olarak gençlik üzerinde müessir olması da kafi değildir. Çocuk ve gencin psikolojik hayatında mevcut irâde, his ve zekâ gibi üç mühim vasfın terbiye edilmesi için teşkilâta ihtiyaç vardır. Bu teşkilâtı şöylece sıralayabiliriz:

a) Çocuğu veya genci başıboş bırakmamak. Onu bir işte çalıştırmak suretile maişetini temin etmek. Böylece işsizlikten doğan sefaletin veya el boşluğundan mütevellit sefahat ve rezaletlerin önüne geçmek.

b) Her nevi spor için tesisat vücuda getirilmesi. Sporun gence kazandıracığı güzel ve iyi vasıfları saymakla bitiremeyiz.

c) Talebe ve gençlik kurumları vücuda getir-

mek. Kayıtsız şartsız tek insan cemiyet için daima tehlikekidir.

d) Köy, kasaba ve şehirlerde hükümet işlerinin yapılması sırasında gençlikten istifade edilecek şekilde teşkilât kurma "Meselâ nüfus sayımlarında, her nevi hastahklarla mücadelede, bağış işlerinde, aktif rol vererek."

e) Umumi kütüphaneler açmak.

f) Ücuz sinemalar ve sansürden geçmiş filimler temin etmek.

g) Yurt içinde kafile halinde tetkik gezileri tertip etmek.

Bu saydığımız tesis ve teşkilatın bir kısmının kurulmuş olduğunu memnuniyetle görüyoruz. Beden terbiyesi, izcilik, halkevleri, Kızılay gençlik teşkilâtı bu hayırlı müesseseler arasında geliyor.

Eu büyük arzumuz şudur ki, gençlerimiz bu teşekküllere çok miktarda katılınlar, kendilerini beden ve ruh bakımından olgunlaştıracak bu ocaklardan sağlık, karakter ve ahlâk ateşi alsınlar, Yurdumuzu bir kat daha her bakımdan yükselterek kendilerinden sonra gelenlere nöbetlerini şerefle devretsinler.

I. Gençlikte görülen ahlâki müşahedeler.

Şimdi mevzuun en nazik noktasına geldiğimizi sanıyorum. İlk ve orta öğretim okullarında geçen 18 senelik öğretmenlik hayatının verebildiği dar ve kısa müşahedelerden sonra gençlikte görülebilen ahlâki kusur ve mezîyetleri buradan söylemek büyük bir cür'et ve hatta küstahlık sayılmalıdır. Fakat yurdunu, memleketini ve onun binbir vaitte yüklü gençliğini gücünün yettiği kadar çok seven bir mürebbî vatandaşın bu cür'et ve küstahlığının kendisine bağışlanacağını umuyorum. Bundan başka bu müşahedeler tamamen şahsî kanaat mahsulü olduğundan indî birer hükümdürler. Nihayet, bu kusurları sıralayan evvelâ bizzat kendisini müşahede etmiş olduğundan nefsinde gördüklerini sayıyor şeklinde mutalea etmek daha doğru olur.

Şimdi gençlikte görebildiğimiz kusurları sıralayalım :

1 — Sabır ve tahammül eksikliği. Hayattaki muvaffakiyeti, neticesi doksan dakikada belli olan futbol maçı sanarak hemen olsun bitsin demek; bu olmadığı vakit yersiz hayal inkisarına uğramak, bedbinleşmek.

2 — En basit muşeret kaidelerine bile riayet-sizlik "oturup kalkmada, konuşmada, Umumi yerlere girip çıkmada, cadde ve sokaklarda ıslık çalarak, zincir sallıyarak, acayip tavur ve kıyafetle gezmede.."

— Sonu Gelecek Sayıda —

ATA SÖZLERİ

— 47 inci sayıdan devam —

Cemal Oğuz ÖCAL

- L -

- 1685 — Lep demeden leblebiyi anlar.
1686 — Leyleğin ömrü laklakla gecer.
1687 — Lâfla pilâv pişmez.
1688 — Lâfla peynir gemisi yürümez.
1689 — Lâtife, latif gerek.
1690 — Lokma karnı doyurmaz, şefaati artırır.
1691 — Lokmakeşlik yapma !..
1692 — Lokmakeşden hayır gelmez,
1693 — Lokma çiğnemedi yutulmaz.
1694 — Lokman Hekim bile çare bulamamış.
1695 — Lokman hekim değilim.
1696 — Lokum lokum derken bo ... bo ... der.
1697 — Lodos kara kor gibi, insana kar gibi dokunur.
1698 — Lâf etmel..
1699 — Lâfını bil !..
1700 — Lâf, dağarcıya sığmaz.
1701 — Lâkırdı ile iş bitmez.
1702 — Lâkırdı, kuru takırdı.
1703 — Lâf lafı açar.
1704 — Lâzıma baha yetmez.
1705 — Lüzumsuz iş görmel..
1706 — Lüzumsuz söz söylemel..
1707 — Lüzumsuz sözün kıymeti yoktur.
1708 — Lala, Paşa eğlendirmeyoruz.
1709 — Lâkırdı söylemekle ağız aşınmaz.
1710 — Laf ile pilâv pişerse, deniz kadar yağ da benden.
1711 — Lâfın azı uzun, çobana verme kızı, ya koyun güttürür, ya kuzu...
1712 — Lezzetsiz çorbaya tuz kâretmez.
1713 — Lâcivert, beyaz giyme toz olur; pembe giyme söz olur, kahve rengi ile bozdan ayrılmaz..

- M -

- 1714 — Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
1715 — Mahkemede dayısı var.
1716 — Mahkemede bulunan sopa ile yemin.
1717 — Mum dibine ışık vermez.

- 1718 — Mart geldi, dert geldi.
1719 — Mart içeri pire dışarı
1720 — Mart ayı, dert ayı
1721 — Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
1722 — Mili dost mili dost, kalbi hain dili dost.
1723 — Mağrurluk iyi değildir.
1724 — Mağrurun hasmı Allah'tır.
1725 — Mağrurlanma Padişahım, senden büyük allah var.
1726 — Maşa varken elini yakmal..
1727 — Murdar ilik, murdar aş, ya karnı ağrıdır, ya baş.
1728 — Mide almadık aş, ya karnı ağrıdır, ya baş.
1729 — Meyancının kesesi bol olur.
1730 — Mazlûmun ahı yerde kalmaz.
1731 — Mal, canın yangınıdır.
1732 — Meyvesiz ağaç çocuksuz kadına benzer.
1733 — Meyveli ağaca taş atan çok olur.
1734 — Meramın elinden kurtuluş olmaz.
1735 — Metelik, divan sinisi.
1736 — Meteliğe kurşun atar.
1737 — Merhametten maraz hasıl olur.
1738 — Münasibe baha yetmez.
1739 — Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.
1740 — Misafir ama ne kâfir.
1741 — Muhanetin kapısı zordur.
1742 — Muhabbe iki baştan olur.
1743 — Mal adama hem dost, hem düşmandır.
1744 — Mecliste dilini, sofrada elini kısa tut!
1745 — Malını iyi sakla, komşunu hirsiz tutmal..
1746 — Mihnetsiz baş olmaz.
1747 — Mühür kimde ise, Süleyman odur.
1748 — Mahzun gönül, kırallardan kız umar.
1749 — Miras, her adama yaraşmaz.
1750 — Meşveretsiz yapılan işten hayır gelmez.

— Devam Edecek —

ÇUKUROVA COĞRAFYASINA TOPLU BİR BAKIŞ

— Dördüncü Sayfadan Arta —

manda akarsuların dağlardan sürüklediği alüvyonlarla meydana gelmiş, bereketli bir yerdir. Burası Türkiye'nin en verimli topraklarını ihtiva eder. Arzının mühim bir kısmı işlenmiş olmakla beraber, ekilemeyen bataklıklar henüz geniş sahalar kaplar. Çukurovada bulunan Seyhan ve İçel vilayetlerinin arazisi, işlenme ve istifade bakımından şöyle ayrılır:

Ekilmiye elverişli topraklar :	% 31,5
Çayır ve meralar :	% 19
Bağ ve Bahçeler :	% 02,2
Ormanlar :	% 28,5

Ekilmiye elverişli olmayan yerler: % 18,8

Memleketimizin en geniş çifliklerine burada rastlanır. Ziraatte umumiyetle gübre kullanılmaz, toprak dinlendirilmez, münavebe ile tarlaya bir yıl hububat, ertesi yılda pamuk ekilir. Hububattan en çok ekilen buğdaydır. Bölgede muhtelif yıllarda elde edilen buğday miktarı aşağıda gösterilmiştir:

Yıllar	Ton
1936	116658
1637	120078
1938	172196
1939	158752
1940	199575

Elde edilen buğdayların hemen hepsi serttir. Ekmekten ziyade hamur işlerine yarar. Kıbrıstan getirilen daha iyi buğday cinsi de, muhitin tesiri altında evsafını değiştirerek sertleşmektedir. Bura buğdaylarının bir hususiyeti de diğer bölgelere nazaran daha erken yetişmesidir. Bundan sonra en çok ekilen arpa gelir. Harpten evvelki yıllarda buğday ve arpanın bir kısmı Mersin limanından ihraç edilirdi. İkinci derecede gelen hububat arasında; yulaf ve ziraati son yıllarda hissedilecek derecede azalmaya başlayan pirinci saymak lazımdır.

Endüstriye yarayan mahsuller arasında başta pamuk gelir. Mıntıka, gerek iklim gerek toprak itibarıyla pamuk yetişmesine elverişlidir. Yakın zama na kadar ekilen Yerli ve lane cinsleri yerine son yıllarda daha üstün vasıflı Kleveland cinsi yayılmaya başlamıştır. Birkaç yıldanberi memleket dahilinde pamuk işleyen fabrikaların artması dolayısıyla pamuk istihsalinde bâriz bir yükselme vardır. Pamuk istihsalindeki inkişafı şu cetvel açık olarak göstermektedir:

Yıllar	Balye	Yıllar	Balye
1896	2000	1912	115000
1903	40000	1913	120000
1904	42000	1914	135000
1905	45000	1915	15000
1906	50000	1916	10000
1907	56000	1917	10000
1908	64000	1918	15000
1909	76000	1919	20000
1910	45000	1920	—
1911	80000	1921	15000

Yıllar	Balye	Yıllar	Balye
1922	30000	1932	34353
1923	80000	1933	39319
1924	160000	1934	99750
1925	63000	1935	112920
1926	48331	2936	117625
1927	61722	1937	146405
1928	49119	1938	120420
1929	95179	1939	123165
1930	83763	1940	151495
1931	79067		

Bundan başka, ekilişi gittikçe azalmakta olan susam da vardır.

Ovada son yirmi senede sebze ziraati ehemmiyetli surette artmıştır. Kışların ılık geçmesi, yazların erken gelmesi gibi iklim hususiyetleri, burayı Türkiye'nin mühim bir turfanda sebze mıntıkası haline getirmiştir. Evvelce sırf mahalli ihtiyaçları karşılamak için yapılan sebzeçilik, son yıllarda memlekette demiryollarının artması, süratli ve ucuz nakliyatın temini sayesinde çok inkişaf etmiştir. Bu suretle elde edilen sebzeler en uzak vilayetlere kadar gönderilmekte ve bu yüzden mıntıkaya ehemmiyetli bir gelir temin edilmiş bulunmaktadır. Sebzeçiliğin başında Tarsus ve Mersin gelir. Bu arada yetiştirilen muhtelif meyvalar arasında şekerpare denilen iyi bir cins kaysı ile, bilhassa en fazla Mersinde muvaffakiyetle yetiştirilen Yafa portakalları saymak lazımdır.

Çukurovada muhtelif ehli hayvanlar da yetiştirilir. Bunlardan öküz ve manda ziraat işlerinde, deve nakliyatta kullanılır. Çukurovanın atları eskidenberi büyük bir şöhrete maliktir.

Bölgede geniş sahiller bulunmasına rağmen halk denizcilige heves etmez. Karataş ve Yumurtalık gibi sabit dalyanlardan her sene külliyyetli miktarda muhtelif cins balık, bilhassa kefal avlanır. Bunlardan balık yumurtası çıkarılarak İstanbula gönderilir. Balıkların az bir kısmı taze olarak Adana'da sarfolunur; daha büyük bir kısmı da tuzlanarak Suriyeye ve Filistine ihraç edilir.

Mıntıkanın tabii servetleri arasında, ovayı çevreleyen dağlarda geniş sahalar kaplıyan, ormanlardan henüz pek basit vasıtalarla daha ziyade mahalli ihtiyacı karşılayacak kereste ve yakacak elde edilir. Halbuki akarsuların bolluğu ve denize yakınlık gibi nakli kolaylaştırılan imkânlar sayesinde bu ormanlardan çok daha geniş ölçüde faydalanarak ihracat yapmak mümkündür. Yine bu dağlarda krom, kurşun gibi madenlere de rastlanır.

Münakale bakımından bölgenin durumu çok elverişli sayılmaz. Dağlar arasında ehemmiyetli yollar yoktur. İç Anadoludan gelen demiryolu ovayı batıdan doğuya doğru keser. Burada Yeniceden bir kol Mersine, Toprakaleden de bir hat İskenderune'ne iner. Şöşeler az ve iyi değildir. Son günlerde yapılmakta olan Mersin — Adana ve Tarsus Ulukışla asfalt yollarını burada saymak lazımdır.

Sabri DÜŞMEZ

A K T U A L İ T E

ADANA HALKEVİ ÇALIŞMALARI

HALKEVİNDE KÖY TİYATROSU

ABİDİN DİNO

Halkevi temsil kolunun müted faaliyetinden mâdâ, yeni bir istikâmette tecrübelerle girişmek kararı ile bir araya toplanan bir kaç arkadaşın gayretleri şümüllü neticeler vermiştir.

Türkiyede yerli esaslara göre kurulmuş bir tiyatronun denemeleri telâkki edilebilecek olan araştırmaların nazari cephesini hütâsa etmeğe çalışacağım :

Tiyatrosuz hiç bir millet yoktur. Köy halk temsillerinde kadim dini (rituel) merasimlerin kırıntıları hâlâ sezilmekle beraber zamanı ve hadiseleri, sosyal münasebetleri aksettirmekten geri kalmaz.

Köy tiyatrosu orta oyununun mebedidir. Realist olan halk tiyatrosunun psikolojik hususiyeti, oluş halinde bir vak'anın irticalen ifâde edilmesindedir.

Halk, aktör mekân ve niyet bakımından bir ayrılığa lüzum hissetmez.

Genç bir aktörü yalını hazfetmeğe icbar eden bu Psikolojik unsur, yeni ve mütecanis bir aktör ekolu yetiştirmeğe elver işlidir.

Plastik ve his yapmaçığına imkân bırakmayan bu şerait, nazariyesiz ve devamcısız kalmış Nâşit stilini dirilticek mahiyettedir. Nasrettin hocanın ekseriya aksyonlu nüktesinden Naşidin mimîğine kadar aynı dehâ tezahür etmektedir.

Yeni Türk aktörü ancak halk kaynaklarından kuvvet alarak yetiştirildiği takdirde orijinal bir ifadeye varabilir.

Lisanı bir an için unutulmuş Almanca veya İngilizce "oynamaktan,, ayrırlıp "Türkçe oynayan,, aktörlerin yetişmesini temin etmeli.

Jestin samimiyetini halkta aramak icabediyor.

Bu anlayış bilhassa dramaturji bakımından geri

kalmış köy oyunlarını nihai bir "gâye,, telâkki ettiğimizi zannettirmemelidir.

Köy oyunu sağlam bir tedris temeli, mebedidir.

Muhayyelenin inkişafına ve hakikate varmanın kestirme bir yolu olarak anlaşılmalı.

Bu fikirlerin tatbik şekli üç kısma ayrılmıştır:

A) Nazari bir kaç konuşma;

1 — Tiyatronun psikolojik saikleri

2 — Aktörlüğün psikolojisi

3 — Yerli tiyatro psikolojisi.

B) Provalar;

1 — Mevzuun müştereken düşünülmesi.

2 — Bu mevzuun irticalen oynanması.

3 — Kritik.

C) Köyde temsil;

1 — Köylü temsillerini görmek ve tetkik etmek.

2 — Köy tiyatrosuna göre hazırlanmış, yetişmiş temsil kolunun köylü ortasında, hattâ köylünün irticalen iştiraki ile oynanması.

Köylü bu temsilleri tamamen benimsemiştir.

Kendi dili ile, kendi meselesini duyan ve seyreden seyircinin aksöameli, Halkevi Temsil kolu için istifadeli bir derstir.

Gezilen köyün derdine uygun olarak seçilen mevzularla içtimaî bir vazifeyi de deruhte eden aktör—muharrirlerin temsilleri stenografi ile tesbit edilmektedir.

Teşkilâtlandırılmak ve yayılmak şartile Köylü kitlelerine istikâmet verebilecek kabiliyette olan bu tiyatro tarzı, Anadolunun ihtiyaçlarına en uygun çâre olduğu gibi, realist tiyatronun, aktör ve muharririn yetişmesine hizmet edebilecek bir mektebi olmak istidadındadır.

EVİMİZİN BİR AYLIK TARİHİ

ILHAN TARUS

KONFERANS :

Nisan ayı zarfında Halkevinde aşağıdaki konferanslar verilmiştir.

1 — 3. Nisan 943 Çarşamba günü Mersin Halkevi İngilizce Öğretmeni Bay F. Tonlin tarafından (İngiliz terbiye müesseseleri)

2 — 9. Nisan 943 Cuma günü Bay N. Günşar tarafından (Sinan ve eserleri)

3 — 14. Nisan 943 Çarşamba günü Muharrir

Bay Cavid Yamaç tarafından (Yeni Türk Hikâyeciliği)

4 — 15. Nisan 943 perşembe günü Bay F. Tonlin tarafından (Harpte İngiliz çocukları)

5 — 28. Nisan 943 Çarşamba günü Bay Refik Darlı tarafından (Okul çağından önceki çocuk terbiyesi)

6 — 24. Nisan 943 Cumartesi günü (Etibba Odası tıbbi müsameresi) Dr. Etem Necdet tarafından bir konferans verilmiştir)

TÖREN :

1 — 1. Nisan 943 perşembe günü (ikinci İnönü zaferinin 22 inci yıldönümü) dolayısıyla Temsil salonunda bir tören tertip edilmiş ve Üstüm. Mustafa Kepir tarafından zaferi anlatan bir konferanstan sonra talebeler tarafından şiirler okunmuş ve Halk türküleri ekibi konser vermiştir.

2 — 9. Nisan 943 Cuma günü (Büyük Türk mimarı Sinan'ın 355 inci ölüm yıldönümü) münasebetle bir tören tertip edilmiş ve Niyazi Günyazar'ın Sinan'ı anlatan bir söyleviden sonra Klasik Müzik ekibinin bir konseri dinlenilmiştir.

3 — 23. Nisan 943 Cuma günü (Milli Hakimi ve Çocuk Bayramı) münasebetle bir tören tertip edilmiş ve Halkevi Bandosu ile Atatürk anıtına gidilerek çelenkler konmuş ve Kütüphane komitesi azasından Öğretmen Bay Vehbi Evinç tarafından bir söylev verilmiştir. Gece Halkevi salonlarında çocuk esirgeme kurumu tarafından bir balo tertiplenmiştir.

DÜĞÜN :

Nisan ayı içinde Halkevi salonlarında iki düğün töreni yapılmıştır.

TEMSİL :

1 — 3. Nisan. 943 Cumartesi günü (Yanlış yol) adlı dram temsil edilmiştir.

2 — 10. Nisan 943 Cumartesi günü (Baklalı) köyünde köylüler önünde (İstiklâl) adlı dram ve (Kinin) adlı köy oyunu temsil edilmiştir.

KONSER :

1. Nisan 943 Perşembe, 9. Nisan 943 Cuma günkü törenlerle 14. Nisan Çarşamba, konferanslarından sonra (Halk türküleri ekibi) konserler vermiştir.

15. Nisan. 943 Perşembe, 28. Nisan 943 çarşamba konferanslarından sonra (Klasik muzik ekibi) konserler vermiştir.

MİLLİ RAKS :

28. Nisan 943 Çarşamba günü Düziçi Köy Enstitüsü talebelerinden on beş kişilik bir grup tarafından Aydın zeybeği, Harmandalı ve Sepetçi-oğlu oyunları oynanmıştır.

MONOLOĞ :

14. Nisan Çarşamba günü Temsil kolundan Ali Şen, Konferansdan sonra (Telgrafla seyahat) adlı bir monoloğ söylemiştir.

BELGE DAĞITMA TÖRENİ :

30. Nisan Cuma günü Halk dershaneleri ve kurslar şubemizin Alfabe dershanesile daktilo kursundan mezun olan (45) öğrenciye Vali, Parti İdare Heyeti Reisi ve birçok davetliler huzurunda mezuniyet belgeleri dağıtılmıştır.

DiĞER KURUMLARA AID TOPLANTILAR :

1 — 17 ve 18 Nisan 943 Cumartesi ve Pazar günleri (İlkokullar koruma birliği) tarafından iki müsamere tertip edildi.

2 — 28. Nisan 943 Çarşamba günü (İsmet İnönü) İlkokulu tarafından talebe ve velilerine bir müsamere tertip edildi.

3 — 11. Nisan 943 pazar ve 12. Nisan 943 Pazartesi günü Kızılay tarafından Manyatizma ve İspirtizma gösterisi tertip edildi.

SOSYAL YARDIM :

1 — Tifüs hastalığı dolayısıyla şehrimizdeki (27) ilk mektebinin fakir talebelerine dağıtılmak üzere (270) kilo sabun mübayaası edilmiş ve dağıtılmıştır.

2 — Halkevi aynı hastalıktan korunma çarelerini tavsiye eden (2000) adet broşür ile umumî yerlere sılmak üzere (100) adet levha yaptırılmış ve dağıtılmıştır. (Sabun ve levhalarla broşürler için (417) lira sarfedilmiştir.)

3 — Kız lisesinin fakir talebelerinden birine (30), Ticaret lisesinin (6) fakir talebesine (90) lira yardım yapılmıştır.

4 — Erkek Muallim Mektebinin (22) talebesine ceman (520) lira değerinde giyecek eşyası alınmıştır.

5 — (2) ilkmektep talebesine (10) ar liralık giyecek eşyası alınmış ve bir yüksek mektep talebesine (45) lira yardım yapılmıştır.

6 — (14) hasta bedava olarak doktora muayene ettirilmiş ve bunlardan (8)inin pek yoksul olmaları hasebile ilaçları da Halkevi tarafından temin edilmiştir.

5 — C. H. P. Seyhan Vilayeti tarafından tertiplenen yoksullara yardım ve aş tevziatı içinde Halkevi kendisine düşen vazifeyi ifa etmiş ve müracaat bürosu ittihaz edilen Halkevi kaleminde (300) kadar yoksul vatandaş kaydedilmiştir.

KÖY GEZİSİ :

Nisan ayının ortalarında Baklalı köyüne bir gezi tertip edilmişti. Köycülük komitesinin tertiple-diği bu geziye Güzel sanatlar ve temsil kolu âzasından (35) kadar arkadaş iştirak etmiştir. Bu gezi, kısaca, şu faydalı sonuçları vermiştir:

1 — Adana'nın başlıca toprak mahsulü ve büyük endüstri mevzuu olan pamuğun muhtelif ekim safhalarını gösteren nünuneler ile pamuk ve çığıt yağlarının muhtelif şekillerinden mürekkep koleksiyon köylüye gösterilmiştir. Köylüler, kendilerine o kadar yakın olduğu halde bugüne kadar görmedikleri bu nünuneleri hayret ve ilgi ile seyretmişlerdir.

2 — (Baklalı) nın el tezgâhları dokuma işle uğraşan köylülerden olması hasebile el dokumacılığı-

nın daha ileri örneklerini elde etmiş olan diğer yurd köşelerinden Halkevi elde getirilen nünuneler köylülere gösterilmiş ve kendi el emekleriyle bunlar arasındaki büyük farka işaret edilmiştir. (Halkevimiz bu işle yakından alâkardır. Elimizde bulunan bir modern eltezgâhı, nöbetleşe, köylerimiz arasında gezdirilmekte ve diğer köyde yeter bir müddet kalıp ona göre diğer tezgâhlar yapılması ve bu tezgâhlarda çalışılması sonuçları elde edildikten sonra, diğer köye gönderilmektedir. Bugün Tezgâh (Kurttepe) dedir. Bu köyün nöbeti bitmek üzere olduğundan tezgâhı yakında Baklalı'ya göndereceğiz.)

3 — Baklalı köylülerine (İstiklâl) piyesini ve (Kinin) adlı bir (köy oyunu) nu gösterdik. Bilhassa bu ikinci oyun köylü üzerinde, açık bir şekilde, tesirini gösterdi. (Kinin) piyesi, Halkevimiz temsil kolu tarafından yeni yeni girilen ve hakiki köylü tiyatrosuna doğru yönetilmek istenilen bir tecrübenin ilk mihsulü sayılabilir. Buna benzer daha bir kaç oyun hazırlanmış bulunmaktadır. Köylü tiyatrosu hakkında bu sahifenin başında daha selâhiyetli bir ağızdan kısa izahat verilmiştir. (Kinin) piyesinin Ankara'da Halkevlerinin değerli mecmuası (Ülkü) de neşredilmesi ihtimali vardır.

4 — Köylüler de bize halay çektiler ve ateş etrafında bir köy oyunu oynadılar. Gezimizin bize en çok zevk veren tarafı, onların bize daha fazla yakınlaşmaları manasını ifade eden bu oyunlar oldu.

4 — Köylülerle birlikte köyün bugünkü duruma dair ve bazı medeni ihtiyaçlarla ilgili kararlar verdik. Bu kararlar, güzel bir bina içinde güzel hareketler yaşattığı Öğretmeninden belli olan mektebe, daha iyi bir helâ yapmak, köy mezarlığını mektepten daha uzak bir yere kaldırmak, köyü en yakın Şimendifer İstasyonuna bağlayan yolu mümkün olduğu kadar islâh etmek ve yarıyoldaki derenin üzerine bir köprücük kurmak gibi işlere dairdi. Yaban domuzlarının avı hakkındaki görenek ve telâkkilerinde de düzeltmeler yapmak teşebbüsünde bulduk ve bu işin ticaret tarafından da önemi olduğu fikrine onları yatırmağa çalıştık.

Bu kararların iş sahasında da yer aldığını, daha ertesi gün, biz köyden ayrılmadan, hemen tatlıkâta geçtiklerini görerek, anladık. Bu müşahede, köy gezisinden aldığımız maddî ve manevî faydanın özünü içinde saklamaktadır.

Sayın okuyucularımıza :

Görüşler, bu sayıdan itibaren yeni şekilde çıkmaya devam edecektir.

Millî kültür ve âlkâ yolundaki faydalı neşriyatını daha fazla arttırmak amacını güden dergimiz; memleket yazıtlarına, tarihî ve harsî tetkiklere, Türk inkilâbının gelişme ve işlenmesi uğrındaki samimî duygulara ve etüdlere daima açıktır.

Mânevverlerimiz, bu millî meseleler üzerindeki derin ve yüksek alâkalarına güvenerek, yazıtlarını bekliyoruz.

— GÖRÜŞLER —

NEŞRİYAT MÜDÜRÜ : KEMAL ÇELİK
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : VEHBİ EVİNÇ
BASILDIĞI YER : TÜRKSÖZÜ BASIMEVİ

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Derginin Adı

Başpınar
Çorumlu
Doğuş
Erciyaş
Fikirler
Gediz
Görüşler
Halkevi
İnanç
İnan
Karacadağ
Karaelmas
Kaynak
Konya
19 Mayıs
Taşpınar
Türk Akdeniz
Ün
Uludağ
Yenitürk
Halkbilgisi Haberleri

Çıkaran Halkevi

Gz. Antep
Çorum
Kars
Kayseri
İzmir
Manisa
Adana
Eskişehir
Denizli
Trabzon
Diyarbakır
Zonguldak
Balıkesir
Konya
Samsun
Afyon
Antalya
Isparta
Bursa
Eminönü
Eminönü